

Suomen PERINNETUTKIMUKSEN historiaa.

Fil. maisteri Seija Miettinen kertoi otsikossa mainitusta aiheesta seuran kokouksessa maaliskuun 3. päivänä 1981.

Inhimillinen kulttuuri on monimutkainen ilmiökompleksi, jonka kaikki kaaret ovat mitä moninai -
simmin kietoutuneet toisiinsa ja toisistaan riip -
puvia. Kunkin aikakauden ja yhteisön historialli -
set, aatteelliset, maailmankatsomukselliset, po -
liittiset, taloudelliset, maantieteelliset ja muut
suhteet ja virtaukset muodostavat sen moniulottu -
vaisuuksien kokonaisuuden, johon kulttuurin kaikki -
en osailmiöiden aina on muistettava liittyvän ja
jonka taustaa vasten niitä on tutkittava.

Tieteellisen tutkimuksen historia osoittaa,
kuinka tutkijat ovat olleet ensi sijassa oman ai -
kakautensa katsomustapojen ja perinnäisten käsitys -
kantojen tulkkeja: Kaikki todella uusi on harvinais -
ta, mutta sitä arvokkaampaa.

FOLKLORE.

Suomalaisen kansanrunouden tutkimuksen - yhtä
hyvin voi puhua kirjoittamattoman ja kirjoitetun
perinteen tutkimuksesta - vaiheita kerrattaessa
on muistettava, että esiintyneitä näkökantoja ei
pidä käsittää erillisiksi: saavutetut tulokset ei -
vät läheskään siinä määrin ole syntyneet johto -
päätöksinä tutkittavan materiaalin tarjoamien to -
disteiden nojalla kuin periytyneestä ajattelu- ja
käsitystavasta sekä ajan yleisestä hengestä. Suo -

malaiset tutkijat ovat yleensä saaneet virikkeensä siitä laajasta kirjallisuudesta, joka Saksassa, Ranskassa, Englannissa ja Skandinavian maissa on syntynyt vastaavien kysymysten ympärille.

Mutta Suomi ei suinkaan aina ole ollut vain vastaanottavana vaan myös antavana puolena: meidän kansanrunoutentutkimuksemme panos kansainväliseen tutkimukseen on ollut huomattava. Ja tähän on tarjonnut edellytykset kansanrunoutemme runsaus - ja säilyneisyys.

Kansanrunouden kansainvälinen nimitys on folklore. Tuohan on englantia ja folk on suomeksi kansa ja lore = perimätieto. Asiaan tarkemmin perehtymättömämmille kansanrunous on yhtä kuin Kalevala, Kanteletar, kansanlaulut, ehkä vielä sananlaskut ja arvoitukset.

Mutta samoin kuin voidaan jakaa nykypäivien kulttuurin ilmenemismuodot aineellisiin ja henkisiin, samoin on mahdollista aineellisen kansan - kulttuurin rinnalla puhua henkisestä kansankulttuurista ja käyttää tätä nimitystä liian vähän sanovan kansanrunous-nimityksen sijasta. Voidaan sanoa tiivistetysti, että kansanrunoutentutkimus on tiedettä, jonka tehtävänä on tutkia niitä inhimillisen hengenelämän perinnäisiä ilmiöitä, jotka eivät suoranaisesti perustu nykyaikaiseen siviilisaatioon.

Perinnäinen henkinen kansankulttuuri ei myöskään kuulu vain menneisyyteen eikä sen tutkimus ole vain historiallinen tiede: Vanhat, mitä moninaisimpiin elämänoloihin liittyvät tavat, pitämykset, uskomukset, elämänohjeet ja ajattelutavat ovat vahvoina yhä vallitsevia. Varsinaisen kansanrunoudenkin alaan kuuluva kansanperinne elää yhä, ei vain syrjäseuduilla vaan myös vanhoilla keskuspaikoilla, rintamailla. Perinne on osa tämän päivän elämää, milloin uusia muotoja, milloin uutta sisällystä saaneena, uuteen ympäristöön sopeutuneena, mutta juurensa mittamattoman kauas menneisyyteen ulottavana.

ILMIÖIDEN JAOTTELUA.

Ne ilmiöt, joiden kuvaaminen ja selittäminen on kansanrunoudentutkimuksen tehtävänä, voidaan ryhmitellä hyvinkin monella tavalla. Mutta tutkimuksen piirissä vakiintuneeksi ja hyvänä työsysteminä käytetyksi on tullut seuraavanlainen:

1. Kalevalanmittaiset muinaisrunot: siihen kuuluvat kaikki vanhaa suomalaista - Kalevalasta ja Kantelettaresta tuttua - runomittaa noudattavat kansanrunoustuotteet paitsi loitsut.
2. Uudenaikaisilla runomitoilla seipitetut laulut: piirileikkilaulut, tanssilaulut, rekilaulut, balladit, tunnelmalaulut. Niissä useinkin sävelmällä on tärkeämpi merkitys kuin sanoilla.
3. Loitsut: ne ovat varmaan kaavaan vakiintuneita suorasanaisia t. runomittaisia lukuja, joita käyttämällä ihminen yliluonnollisella tavalla voi pakottaa luonnolliset ja yliluonnolliset voimat palvelemaan itseään ja mukautumaan tarkoitusperiinsä.
4. Taiat ja uskomukset: yliluonnollinen ja luonnollinen eivät alkukantaisessa ajattelussa suinkaan edusta eri maailmoja, ne kietoutuvat molemmat yhtä todellisina monin eri tavoin toisiinsa.
5. Seuraava ryhmä on leikit ja urheilu: niiden yhteydessä esiintyy usein myös lauluja ja runoja.
6. Itkuvirret edustavat erittäin vanhaa runouden tyyppiä. Niitä esitettiin ennen kaikkea hautajaisissa ja häissä, mutta myös esim. vainajien muistajaisissa, haudoilla käytäessä, sukulaisien ja ystävien toisistaan erotessa.
7. Itkuvirrelle on sukua joiku siten, että sekin muodostetaan improvisoiden. Se on usein lyhyt, säkeen tai pari käsittävä. Joikuihin liittyvät karjan huhuilut; nekin ovat aina kullakin seudulla perinnäisen kaavan mukaisia.
8. Nimitykset sanovat, mitä ryhmä pilasaarnat, pikapuheet ja pyrkimäluvut ovat. Pikapuheet ovat leikillisiä "väärin sanomisia".

9. Sadut ovat kansan suorasanaista kertomataidetta. Kansansadut eivät suinkaan alunperin olleet lapsille vaan aikuisille tarkoitettuja.
10. Legendat ovat joko kansanomaistuneita Raamatun kertomuksia tai sitten - ja useammin - kato-lisen kirkon pyhimystarinoiden ja apokryfien pohjalla seipitettyjä.
11. Tarinat jaetaan myytillisiin tarinoihin ja his-toriallisiin ja paikallistarinoihin.
12. Syntytarinoissa selitetään, miten jokin on saanut alkunsa, mistä jokin johtuu: mistä syys-tä kampela on toispuolinen, miksi koira ja kissa vihaavat toisiaan, miksi naisten luonne on häilyvä jne.
13. Sananlaskut ovat kiteytynyttä kansan elämän-viisautta.
14. Luonnonääniä jäljittelyt kertovat leikkisästi, mitä esim. rastas sanoo halonhakkaajalle, rik-kaan ja köyhän talon ruokakellot jne.
15. Arvoitukset ovat ajanvietteenä, seuraleikkinä tai älyn kokeena käytettyjä lauselmia.

Kansanrunoushan ei ole seipitetty eikä periyty-nyt kirjoitettuna, se on syntynyt ja kulkeutunut paikasta paikkaan. Paikasta paikkaan siirtymistä kutsutaan vaakasuoraksi periytymiseksi, kun taas isältä pojalle, äidiltä tyttäreille periytymistä kutsutaan pystysuoraksi. Suomalainen kansanrunouden-tutkimus on asettanut tavoitteekseen alkumuodon, syntymäajan, syntymäpaikan, peruslaadun l. aihehis-torian sekä kehitys- ja kulkeutumishistorian selvit-tämisen.

VANHINTA KANSANPERINNEKUVAUSTA.

Itsenäisenä tieteenhaarana kansanrunous alkaa esiintyä vasta 1800-luvun lopulla. Ensimmäiset tie-dot kansanperinteestämme ovat uskonpuhdistuksen ajoilta. Mikael Agricolan tuotannossa sananlaskuil-la on huomattava osa: Psalmtarin (1551) esipu -heessa Agricola julkaisee muinaisten suomalaisten jumalien luettelon, joka vuosisatoja oli ainoa suo-malaisten muinaisuskoa koskeva tiedonlähde. Ruotsin viimeinen katolinen arkkipiispa Olaus Petri (1490 - 1558) kertoo kirjassaan "Historia de gentibus Septentrionalibus" (1555) suomalaisten suuresta

taika- ja loitsutaidosta ja esittää heidät lappalais-
ten ohella suurina velhoina. Seuraava tieto suoma-
laisen muinaisrunouden olemassaolosta esiintyy
Jaakko Suomalaisen eli Finnon suomalaisen virsikir-
jan esipuheessa (1580). Jaakko Finno oli laati-
nut virsikirjan syrjäyttääkseen pirun ylösherättä-
mät vanhat runot, joita kansa " heidän pidhoisans
ja matcoisans aian culux ia ilox lauleskelit /
nijllä toinen toisens cansa campalit ".

1600-lukua kutsutaan Ruotsin mahtavuuden ajaksi,
mutta myös fennofiilien ajaksi: Ensimmäiset suoma-
laiset arvoitukset julkaisi v 1649 Turun yliopis-
ton professori ja rehtori, myöhemmin piispa, ruot-
salaissyntyinen Eskil Petraeus (1593 - 1657) Tu-
russa painettuun (1649) Suomen kielioppiinsa:
arvoituksia oli 10, kuhunkin liittyi lyhyt lati-
nankielinen selitys.

Mielenkiintoinen kirjallinen tuote on Palta-
mon kirkkoherran Juhana Cajanuksen 1663 kirjallisen
katsauksensa liitteenä julkaisema, jossa mainitaan
Calava ja tämän pojat Soini, Hiisi, Väinämöinen,
Ilmarinen ja Kihavauskoinen ja sanotaan, että näi-
den Kalevanpoikien kanssa Suomen kuningas oli val-
loittanut koko Venäjän, niin kuin vanhat suomalai-
set vielä runoilevat.

Aikakauden huomattavin suomalaista kansanru-
noutta käsitellyt oli Turun yliopiston profess-
orina ja Porvoon, myöhemmin Skaran piispana toimi-
nut Daniel Juslenius (1676 - 1752). Hänen tuotan-
tonsa on aikakauden tavan mukaista, mitään rajoituk-
sia tunteimatonta kritiikitöntä oman maan, oman
kansan, oman kielen, oman menneisyyden ylistystä.
Mutta kotimaansa Suomen ansioita esittäessään hän
myös kiinnittää huomionsa rikkaaseen kansanrunou-
teen. Hän ohjasi kokonaisen aikakauden kirjallisen
toiminnan isänmaalliseen suuntaan ja tähän sisäl-
tyi kansanrunouden harrastuksen virittäminen, joka
ulottui myöhempiin kerääjiin ja tutkijoihin.

Jusleniuksen aikalainen, Hämeenlinnan koulun
rehtori, Paimion ja Kemiön kirkkoherra Henricus
Florinus (1633 - 1705) julkaisi ensimmäisen yk-
sinomaan suomalaista kansanrunoutta käsittelevän
teoksen: 1702 Wanhain Suomalaisten Tawaliset ja
Suloiset Sanan-lascut. - Kirja on useiden henki-
löiden yhteistyötä ja käsitti yli 1500 sananlas-
kua; varsin kunnioitettava määrä.

1700 - LUKU.

Seuraavan aikakauden ns Hyödyn aikakauden kahden talousoppineen Pietari Kalmin (1718 - 1779) ja Pietari Gaddin (1727 - 1797) johdolla kirjoitettiin lukuisia väitöskirjoja, jotka sisälsivät mm tarinastoa, uskomuksia. (Gadd oli tamperelainen, Gaddin kappeli Kaarilassa, Kaarilan kartano oli Gaddien).

Tuolta ajalta (1733) on edellisiä huomattavampi kansanrunouden tutkijana uusmaalainen Gabriel Maxenius: hänen väitöskirjansa käsittelee loitsimista ja sen vaikutuksia. Sitä voidaan pitää ensimmäisenä suomalaisena kansanrunoudentutkimuksena: Säkeitä siinä on 124. Ne ovat ensimmäiset painetut suomalaiset loitsut (tietäjän varaussanat, karhun asetussanat, tulen sanat, puun sanat, voiteen luku). Maxeniuksen sanotaan itse uskoneen loitsimiseen.

Kautta 1700-luvun tavataan merkkejä kansanrunoudesta, jopa muinaisrunojen säejaksojakin, sellaisissa teoksissa, jotka eivät pyrikään olemaan tie-teollisia.

1700-luvun loppupuoli kuului vielä ns valistuksen aikaan, mutta Euroopan eri maissa tuo valistuksen kuivakiskoinen järkeily ja hyödyn tavoittelu alkoivat herättää vastailmiöitä, jotka heijastelivat Suomeenkin.

Meillä 1700-luvun lopun henkistä elämää hallitsi voimakas persoonallisuus, Henrik Gabriel Porthan (1739 - 1804). Porthanin enot olivat Daniel Jusleniuksen veljenpoikia ja hänen äitinsä Jusleniuksen veljentytär. Porthanin tullessa yliopistoon siellä vallitsi harrastus ja innostus kansalliseen tutkimukseen ja se oli suureksi osaksi Daniel Jusleniuksen herättämä. Esimerkiksi Julius Krohn lausui: " Pidän varmana, että ilman Jusleniusta ei olisi ollut Porthaniakaan ".

Kansanrunoudentutkimuksen alalla Porthan lienee jo saanut vaikutteita Euroopassa virinneistä valistuksen vastailmiöistä, jotka ennustelivat 1800 - luvun alussa kukoistukseensa pääsevää romantiikan aikaa. Porthan oli humanistisen tutkimuksemme isä ja ennen muuta hän oli historian tutkija. Mutta kansanrunouden alaan kuuluvilla tutkimuksilla oli merkittävä osa hänen tuotannossaan. Vv. 1766 - 1778 häneltä ilmestyi viitenä väitöskirjavihkona - ajan tavan mukaan hänen oppilaittensa nimissä ja kustantamana - mutta hänen itsensä kirjoittamana tutkimus suomalaisesta runoudesta (Dissertatio de Poesi Fennica).

Porthan sanoo: " En pidä häpeänä vain sitä, että syntyperäinen suomalainen ei runouttamme tunne , vaan sitäkin, ettei hän sitä ihaile ".

Teoksensa loppuosassa Porthan puhuu yksinomaan kansanrunoudesta, hän esittää useita näytteitä ja pohtii perinnäisten runojen ikää ja laatua. Mielenkiintoinen osa teoksessa on luku, jossa Porthan - ilmeisesti oman näkemänsä ja kuulemansa perusteella - kuvailee runonlaulantaa ja runonlaulantatilaaisuuksia. Lopuksi Porthan esittelee kansanrunouden eri lajeja: hän puhuu jauhorunoista (= naisten käsikivillä jauhaessaan esittämiä lyyrilisiä lauluja) ja loitsurunoista, joista hän sanoo: " ne taikauskoiset virret, joissa yksinkertaiset ja ämmien luulojen sokaisemat ihmiset itselleen ja toisille uskottelevat jonkinlaisen ihmeellisen voiman piilevän ". Loitsuja Porthan pitää runoista vanhimpina.

Porthanin teos on suuri harppaus kansanrunouden kehityksen tiellä. Erikoinen arvo Porthanin tutkimuksissa on kriittisellä ja tosiasioihin nojaavalla tutkimusmenetelmällä. Edellisen aikakauden tutkimuksille oli vielä ominaista hatariin olettamuksiin turvautuminen.

Kokonaista kulttuurihistorian vaihetta on nimetty Porthanin ajaksi, sillä hän antoi suunnan sukupolvelle tutkijoita, jotka toimivat hänen hengessään.

Tällainen oli esim. Kristfrid Ganander (1741 - 1790). Hän oli aikakauden innokkain ja monipuolisin kansanrunouden kerääjä, kuoli vain 49 - vuotiaana Rantsilan kappalaisena. 1783 Ganander julkaisi teoksen " Suomalaiset Arwotukset Wastausten kansa ". Kootut kahdexan toista Ajastaikaa Gristfrid Gananderilta. Philos. Mag. - Se oli 40-sivuinen kirjanen, alallaan maamme ensimmäinen ja sisälsi 378 Suomen kansan arvoitusta selityksineen. Gananderin kirjaan laatima "esipuhe" on niin asiallinen ja osoittaa niin suurta perehtyneisyyttä arvoitusten olemukseen, että Elias Lönnrot 70 vuotta myöhemmin julkaistessaan Suomen Kansan Arvoitukset käytti sitä semmoisenaan oman kokoelmansa alkulauseena.

Huomattavin kansanrunoutentutkimuksen alaan kuuluvista Gananderin teoksista oli Porthanille omistettu ruotsinkielinen Mythologia Fennica, se jäi pitkiksi ajoiksi alansa ainoaksi hakuteokseksi ja käsikirjaksi. Siinä on yksistään loitsujen ja kerto-

marunojen säkeitä 1250. "Suomalainen mytologia on suomalaisen runouden avain", Ganander sanoo alkulauseessaan.

Ganander keräsi yli 20 vuotta aineksia elämänsä suurtyöhön, suomalais-ruotsalaisen sanakirjan tekoon, jonka arvo on erittäin suuri niin kansatieteelle kuin kansanrunoudentutkimukselle. - Viljo Tarkiainen kirjoitti Gananderista: "Saattaa niin ollen sanoa, että pienessä Rantsilan pappilassa tuikki romanttista valoa, jonka säteet levisivät kauas, koska ajan henkinen ilmakehä oli käynyt niiden näkyväsyydelle suotuisaksi".

1800 - LUVULTA LÄHTIEN ...

1808 - 1809 sodassa Suomi irtautui monisatavuotisesta yhteydestään Ruotsiin ja liitettiin Venäjään, ei enää maakuntana, vaan sisäisen itsenäisyyden saavuttaneena kansakuntana. Kulttuurihistoriassa seuraa ns Turun romantiikan aika ja tuolta ajalta on syytä mainita neljä aatteellista herättäjää: A.J.Sjögren, Abraham Poppius, A.I.Arvidsson ja C.A.Gottlund. He opiskelivat samaan aikaan Upsalassa ja joutuivat siellä näkemään, että ruotsalaiset pitivät suomalaisia barbaareina, joilla ei ollut omaa kunniakasta muinaisuutta eikä sankari- ja jumalaistaruja. Tämä innosti heitä osoittamaan halveksijoilleen, että Suomella oli henkisiä aarteita ja Poppius kirjoitti: "Sentähden ei kukaan kunniallinen suomalainen voi rakastaa tätä kiittämättömyyttä, velttöä, esi-isiensä urotöillä kerskuvaa Ruotsia. -- Meidän esi-isiemme rinnat olivat yhtä karvaiset kuin konsanaan gööttien, vaikka he eivät olleet niin kuuluisia merirosvoja ". Gottlund painatti (1818) vihkoksen keräämiään runoja nimellä Pieniä Runoja Suomen Pöijille Ratoksi. Siihen tuli vielä toinen osa jatkoksi ja näitä pidetään ensimmäisenä varsinaisena suomalaisena muinaisrunojulkaisuna.

Tähän aikakauteen kuuluu Uudenkaarlepyyn piirilääkäri Zachris Topelius (1781 - 1831). Hän aloitti keräystyönsä jo Porthanin eläessä kierrellessään rokotusmatkoilla Pohjanmaalla. Kevättalvella 1820 sattuneen tapaturman johdosta Topelius joutui viettämään loppuikänsä jalat halvautuneina nojatuoliin kytkettynä, mutta hän ei silti heittänyt runonkeruutaan: hän tutustui Vienen runoihin laulatettuaan

kahta luonaan käynyttä laukkukauppiasta. Sen jälkeen hän yritti kaikin keinoin saada kauppatatkoillaan käyviä vienankarjalaisia luokseen ja vuosien mit - taan sai heiltä arvokkaan kokoelman, jonka hän jul - kaisi viitenä vihkona: Suomen Kansan Vanhoja Runo - ja, ynnä myös Nykyisempiä Lauluja (vv 1822 - 1831). Hän antoi osviittaa Lönnrotille ja monille muille korostaessaan Vienan Karjalaa löytöpaikkana: "Yk - si ainoa maanpaikka, sekin Suomen piirin ulkopuo - lella, tai muutama pitäjäs Arkkangelin Läänissä, erinomattain nimiteltävä Vuokkiniemen pitäjäs, sai - lyttää vielä vanhat tavat, ja vanhan urosväen jutut vilpitönnä ja puhtaana. Siellä veisaa vielä Väinä - möisen ääni, siellä soi pi vielä Kantele ja Sampo ja sieltä olen myös parahat Runoni kyllä monella huolel - la toimittanut ". Tänä vammaisten vuodeksi nimetty - nä haluaisin nimenomaan korostaa halvaantuneen pii - rilääkärin suorittamaa kansallista urakkaa, Sisua se vaati.

ELIAS LÖNNROTIN AIKA.

Vanha yliopistokaupunki Turku paloi poroksi v. 1827 ja yliopisto muutti Helsinkiin. Kun puhutaan Helsingin romantiikan ajasta kansanrunoudessa, hal - litsevana hahmona on Elias Lönnrot (1812 - 1884), vaikka hän ei ollut romantiikan teoreetikko ja ju - listaja: hän toteutti käytännössä sen, mistä toiset olivat haaveksineet.

Kesällä 1828 Lönnrot teki ensimmäisen runonke - ruumatkansa ja jo seuraavana vuonna hän julkaisi ensimmäisen vihon Topeliuksen mallin mukaan toimi - tettuina kokoelmana. Syksyllä 1828 Lönnrot alkoi opiskella lääketiedettä, mutta oli kosketuksissa sen ajan nuorten kulttuurihenkilöiden kanssa, joilla oli samanlaisia kansallisia harrastuksia. Nuo har - rastukset johtivat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perustamiseen v 1831.

Lönnrot oli sen ensimmäinen sihteeri. Seuran ensimmäinen käytännön toimenpide oli apurahan myön - taminen Lönnrotille runonkeruumatkaa varten. Runon - keruuperinnettä seura on pitänyt yllä jatkuvasti ja siitä on todisteena maailman suurimpana pidetty kansanrunousarkisto.

Valmistuttuaan Lönnrot siirtyi piirilääkäriksi Kajaaniin. Sitä ennen hän oli jo käynyt Vienassa ja järjesteli keräämiään runoja painokuntoon. Kalevalan ensimmäinen laitos ns Vanha Kalevala ilmestyi painosta kahtena osana, ensimmäinen joulukuussa 1835, toinen maaliskuussa 1836. Se sisälsi yhteensä 12.078 säettä jaettuna 32 runoon. Suomen kansa sai aikakauden arvokkaimman lahjan, muinaiseepoksen, KANSALLISEEPOKSEN.

Vaikka Kalevalan jokaisella säkeellä on vastineensa kansanrunoissa, se ei silti kelpaa lähde - teokseksi: tämä johtuu Lönnrotin työtavasta, josta hän itse avoimesti teki selkoa. Hän nimittäin on valinnut sommittelunsa pohjaksi käsillä olevista muistiinpanoista laajimmat ja kauneimmat sekä itse vapaasti lisännyt säkeitä ja säesarjoja jopa kokonaan toisista runoista. Mutta Lönnrot ei tarkoittanutkaan Kalevalaa tieteelliseksi lähdetekseksi. Tieteellisen tutkimuksen vaatimukset täyttävällä kansanrunousjulkaisulla ei sitäpaitsi olisi ollut sellaista sytyttävää ja herättävää vaikutusta kuin oli Lönnrotin eepoksella.

"Kysynet lukia jos esivanhempamme näitä runoja missään järjestyksessä laulovat taikka yksitellen? - Minusta näyttää näien runojen sitä myöten, kun asiatki tapahtuvat, yksitellen ilmautuneen. Erityiset runot Väinämöisestä, Ilmarisesta, Lemminkäisestä eivät maha olla yhen laatimia, vaan usiamman. Yksi kertoo muistoksi yhen, toinen toisen asian, mitä mikin itse oli nähnyt eli kuullut.. "

Lönnrot teki monta runonkeruuretkä, varsinaisen suurretken - Vienan runokyläin, Inarin ja Kuolan Lappiin sekä Suomen Karjalaan - jälkeen hän alkoi valmistella sisarteosta Kalevalalle, Kanteletarta. (Kanteletar ilmestyi kolmena osana: 1840 kaksi ja kolmas 1841).

Kantelettaren jälkeen Lönnrot toimitti (1842) Suomen kansan sananlaskuja-kirjan. Siinä on 7077 sananlaskua. Sen jälkeen hän toimitti teoksen Suomen kansan arvoituksia ynnä 135 Viron arvoituksen kanssa. Vanhan Kalevala-painoksen loputtua Suomalaisen Kirjallisuuden Seurasta oli aika saada uusi painos. Lönnrotin Uusi Kalevala oli tosin niin paljon laveampi entistä, että voi puhua uudesta eepoksesta. Ilmestyi 1849.

Lönnrotin valtava työ jatkui: 1880 ilmestyi hänen toimittamanaan Suomen kansan muinaisia loit-surunoja.

Lönnrot vaikutti suomalaisen kansanrunon-kansanperinteen - tutkimiseen enemmän kuin kukaan toinen. Sata vuotta tämä tiede tavalla tai toisella on keskittynyt ennen kaikkea Lönnrotin ainoalaatuksen työn ympärille.

1800-LUVUN LOPPUPUOLI. - VAELLUSTEORIA.

Jo varhain Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran piirissä oli syntynyt ajatus, myös satukokelman aikaansaamisesta. Ensimmäisenä aloitteen teki 1844 Castrén. Hankkeen alullepano oli yhteydessä muissa maissa esiintyvään innokkaaseen kansansatujen harastukseen. Saksassa Grimmin veljekset, norjalaiset Asbjörnsen ja Moe, ruotsalaiset Hyltén ja Stephens. Satujen kokoajan tehtävää tarjottiin ensin Lönnrotille, mutta kerääjäksi tuli Castrénin oppilas ja häneltä herätyksensä saanut Erik Rudbeck eli Eero Salmelainen (1830 - 1867). Hän julkaisikin Suomen kansan satuja ja tarinoita - teoksen 4 osana. Teoksessa ei nimestä huolimatta ole yhtään tarinaa - vain satuja. Tarinan käsite ei tuolloin vielä ollut selvinnyt. Teos sai tunnustusta, tyyli ja kielenkäyttö olivat korkeaa tasoa: sanottiin sen edustavan siihen mennessä parasta julkaisua Suomen kieltä. Salmelaisesta tulikin ensimmäinen satujen tutkijamme.

1850 - luvun jälkeen tieteellisessä tutkimuksessa tapahtui uudistumista - myös kansanrunous alkoi muotoutua tieteenksi - ja kansanrunoustuotteiden lainalaisen kehityksen selvittäminen muodostui keinoksi, jonka avulla koetettiin päästä perille niiden syntymäajasta, -paikasta ja peruslaadusta. Uudenaikaisen tutkimuksen aloittajana pidetään Borenius-Lähteenkorvaa, uutteraa kansanrunouden kerääjää, julkaisijaa ja hyvää muinaisrunojen tutkijaa.

Borenius-Lähteenkorva esitti tutkimustensa tuloksena vaellusteorian eli Kalevalan runot eivät olleet Venäjän Karjalassa syntyneet vaan runo oli vaeltanut läntisestä Suomesta sinne ja olosuhteiden vuoksi - onneksi - jäänyt siellä elämään.

Tätä oli jo piirilääkäri Topelius aavistellut ja esittänyt, että runojen toisistaan poikkeavat muunnokset "osottavat yhteisen vanhan aikuisen alun". Hän mainitsi esim. että Lapin rajoilla mainittu runo tammipuusta ei voi olla siellä syntynyt, sillä tammi ei kasva niin korkealla.

Aikakauden huomattavin tutkija oli kuitenkin Julius Krohn (1835 - 1888). Runojen vaellusteorian esitti samoihin aikoihin Lähteenkorva, mutta sitä ennen Krohn totesi eräissä tutkimuksissaan: "että nimittäin vanhat runomme eivät ole yksinomaan karjalaisten luomia, vaan koko Suomen kansan yhteinen kallis perintö siltä ajalta kun heimo- ja murre-eroitukset vasta olivat alullaan." Tätä hän perusteli havainnoillaan, että runokieli "on kuitenkin joka ainoassa paikassa paikkakunnan murteesta suu-
restä eroavainen".

SUOMALAINEN METODI.

Julius Krohnin kehittämä tutkimusmenetelmä oli maantieteellis-historiallinen eli suomalainen metodi, sitä on sanottu Darwinin opiksi sovellettuna kansanrunouteen. Darwinin mukaista ei kuitenkaan ollut Krohnin tapa sijoittaa kehitys perinteen vaelluksen, kulkeutumisen ja lainautumisen yhteyteen. Tuo sana historiallinen hänen luomastaan tutkimusmenetelmästä puhuttaessa tulee siitä, että paikallisen muuntautumisen lisäksi Krohn otti myös huomioon runojen ajallisen muuntautumisen niiden siirtyessä polvelta nuoremmalle. Krohnin esittämä runojen vaellusreitti oli Länsi-Suomesta -osittain Virosta ja Inkeristä - Pohjois- ja Itä-Karjalaan. Hänellä oli runsaasti tieteellisiä tutkimuksia ja hänen ansionaan pidetäänkin, että sovittamalla aikansa uudet aatteet muinaisrunojen tutkimukseen hän loi suomalaisen kansanrunoustutkimuksen tieteenksi ja perustamallaan tutkimusmenetelmällä antoi alun kehitykselle, joka oli johtava suurenmoisiin saavutuksiin.

Julius Krohn kuoli tapaturmaisesti - hukkui - ehtimättä soveltaa menetelmäänsä muissa tutkimuksissa kuin luonnosasteelle jääneessä Kalevala - teoksessaan. Hänen pojastaan Kaarle Krohnista - synt. 1863 - tuli isänsä työn jatkaja ja ensimmäinen suomalaisen ja vertailevan kansanrunouden professori v 1898.

Kaarle Krohn saattoi loppuun - muutamia suorastaan teki itse suurimmaksi osaksi - isänsä kesken-
eräiset työt ja omistautui omille, tavattoman laajaksi paisuneille tutkimuksilleen. Aiheina olivat esim. kertovat muinaisrunot ja loitsut. Hänen pääteoksensa oli Kalevalan runojen historia, vv 1903 - 1910, liki 900-sivuinen tutkimus. Tavallaan tämän "toisessa painoksessa", vv 1914 - 1915 ilmestyneessä Suomalaisten runojen uskonto-kirjassa Kaarle Krohn ajoittaa Kalevalan tapahtumat sotaiseen sankarikauteen, joka Suomessa vastasi Skandinavian viikinkiaikaa eli vv 700 - 1100 vaiheille ja Länsi-Suomeen. Nimet Kaleva, Osmo, Ilmarinen, Lemminkäinen, Kauko, Ahti, Väinämöinen jne olivat hänestä inhimillisten sankareiden, päällikköruhtinaiden yleis- tai erisnimiä. Karjalaisille kuului kunnia runojen säilyttämisestä, kun ne vaelluksellaan olivat ehtineet sinne.

Kaarle Krohnin tieteeseen kuuluivat loitsut, sadut, eri runojen analysointi, metodit, runomitä; lukematon joukko teoksia ja tutkielmia. Hän oli sytyttävä persoonallisuus, uuttera ja nöyrä tutkija. Jotakin ehkä sanoo hänen lausumansa: "Tutkija, joka on rehellisesti luopunut omasta mieli-
ajatuksestaan havaitsemansa tosiasian vuoksi, on kestänyt tulikokeensa tiedemiehenä". Hän opetti, kasvatti ja innosti uuden tutkijain sukupolven.

Tuo aika - 1800-luvun viime vuosikymmenet - oli kansallisromantiikan aikaa. Juhani Aho kirjoitti Panun, Santeri Ivalo Juho Vesaisen ja Erämaan taistelun, Eino Leino Tarinan suuresta tammesta, Tuonelan joutsenen, Sodan valosta ja Helkavirret; Robert Kajanus sävelsi Aino-sinfonian, Jean Sibelius Kullervon, Lemminkäisen, Sadun, Karelia - sarjan, Tulen synnyn, Akseli Gallen- Kallela maalasi suuret Kalevala-taulunsa, Armas Lindgren, Eliel Saarinen ja Lars Sonck rakensivat Pariisin maailmannäyttelyn Suomen-paviljonkinsa. Kirjailijat, säveltäjät, maalarit, arkkitehdit ja tutkijat tekivät retkiä Karjalaan ja Vienen Karjalaan.

1900-LUVUN VIRTAAUKSET.

Kaarle Krohnin johdolla Oskar Kallas kirjoitti väitöskirjansa kertauslauluista. Hänhän oli viro-

lainen, mutta esitti opinnäytteensä Helsingin yliopistossa. Hästesko-Heporauta tutki suomalaisia loitsuja ja julkaisi ensimmäisen suomenkielisen esityksen loitsuista, Länsisuomalainen loitsurunous (1918). Loitsujen tutkimista suoritti myös V.J.Mansikka, vertailevan kansanrunoudentutkimuksen henkilökohtainen ylimääräinen professori vuodesta 1927. Hänen erikoisalansa oli vanhan venäläisen kronikka-, legenda- ja apokryfisen kirjallisuuden tuntemus.

Maaailmanmaineeseen Kaarle Krohnin lisäksi ylti Antti Aarne, hänen alaansa olivat sadut: hän laati ja julkaisi satutyyppiluettelon, josta tuli kansainväliselle saduntutkimukselle niin tärkeä apuneuvo, ettei yksikään tutkija tullut toimeen ilman sitä. Hän oli lisäksi ensimmäinen ja kauan aikaa ainoa arvoitusten tutkija.

Tuon ajan - 1900-luvun alkuvuosikymmenien - maailmanmainetta saavuttanut uskontotieteilijä oli Uno Harva: Agricolan jo mainitsema jumalainluettelo kiehtoi hänen mieltänsä koko tiedemiesuran ajan, mutta hän teki tutkimusmatkoja votjakkien, tšeremissien, Jenisein-ostjakkien ja tunguusiin pariin. Hän sai otetuksi ainutlaatuiset valokuvat tšeremissien uhrijuhlista, joihin oli päässyt mukaan.

Emil Nestor Setälä - hänethän suurin osa ihmisistä tuntenee kieliopin tekijänä - harjoitti myös kansanrunouden tutkimista. Hän julkaisi mm teoksia Sammon arvoitus, Isien runous ja usko, laaja sana- ja asiatiiedustelu vanhojen uskomusten alalta I-XX.

Vuonna 1947 kansanrunouden professoriksi tuli Martti Haavio. Hänen tuotantonsa kattaa oikeastaan kaikki alat, joita tämän tieteenhaaran sisälle kuuluu. Haavion professoriaikana Vanha Kalevala täytti 100 vuotta ja hän organisoi Kalevalan riemuvuoden kilpakeräyksen. Kilpailu tuotti sellaisen tuloksen, että sen sanottiin huomattavalla tavalla muuttaneen sitä kokonaiskuvaa, mikä kansanperinteen kokoomuksesta ja levinneisyydestä oli vallinnut: noin 133.000 numeroa erilaista kansanrunoutta - runsaasti tarina- ja memoraattiaineista - ja paljon juuri Länsi-Suomesta. Martti Haaviota ei tarvitse tälle sukupolvelle vielä historiallisena henkilönä kuvata:

hän oli etevä tutkija, mainio runoilija, akateemikko. Hänen jälkeensä oppituolin peri Matti Kuusi, nyt eläkkeellä, mutta ottaa edelleen aktiivisesti osaa kansanrunoudenlaitoksen askareisiin. Tällä hetkellä Helsingin oppituolia hallitsee professori Lea Virtanen. - Eikä meidän folkloremme - kansanperinteenme - suinkaan ole hukkunut teollistuneen ja kaupunkilais- tuneen kulttuurin alle. On etsittävä uusia alueita ja niitä on: sellainenkin, jota saatamme pitää itsestään selvänä ja johon emme sen vuoksi kiinnitä edes huomiota, saattaa olla perinnettä. Mutta juuri sen takia, että se on liian lähellä, emme sitä huomaa. Kaikki todella "uusi" on harvinaista, mutta sitä arvokkaampaa.

Lähteinä: Professori Jouko Hautalan teos.